

LAUSUNTO ARVIOMUISTIOON DIGITAALISEN HENKILÖLLISYYDEN KEHITYKSESTÄ VN/6508/2020-VM-29

Tämän arviomuistion sisältöä on tarkasteltu osaltamme erityisesti digitaalisen osallisuuden ja osattomuuden näkökulmasta. Edustamme heitä, jotka ovat jo syrjäytyneet tai erityisessä riskissä syrjäytyä yhteiskunnan digitaalisesta kehityksestä. Heitä ovat mm. erittäin vähävaraiset, vankitaustaiset, asunnottomat, runsaasti päihteitä käyttävät ja vaikeiden mielenterveyden ongelmien kanssa elävät ihmiset. Mukana on myös kielellisiä, kognitiivisia ja neurologisia erityisvaikeuksia, jotka vaikeuttavat huomattavasti asiointia. Tämän kohderyhmän tarpeet viranomaisasiointin näkökulmasta ovat suuria ja he käyttävät runsaasti palveluita. Heiltä sähköisissä palveluissa asiointi vaatii onnistuakseen usein runsaasti tukea, riittävät laitteet sekä yhteydet - ja digitaalisen henkilöllisyyden/tunnistautumisen.

1) Kommentit arviomuistiossa esitetystä tulevaisuuden visiosta - Ei kommentoitavaa

2) Kommentit arviomuistiossa esitettyyn toiminnalliseen ratkaisuun

Tarkastellessa digitaalisen asiointin tarpeita erityisen haavoittuvassa asemassa olevan ihmisen näkökulmasta, on tarpeen kiinnittää erityistä huomiota ja tarkkuutta digitaalisen osallisuuden mahdollistamiseen.

Muistiossa ansiokkaasti esiteltiin vaihtoehtoinen tapa mobiilitunnistautumiselle (mm. USB-tikku). Mobiilissa tunnistautumisessa pitää huomioida, että kansalaisten käyttämät laitteet ja yhteydet ovat hyvin erilaisia. Osalla ihmisistä ei ole laitteita lainkaan tai ne ovat malliltaan vanhempia. Kun sovelluksia aikanaan kehitetään, täytyy olla mahdollista, että vanhemman mallisilla äylaitteilla voi sitä käyttää. On syytä kiinnittää huomiota siihen, miten kansalaisen tulee toimia, jos laite hajoaa, katoaa tai joutuu väriin käsiin. Voiko digitaalinen henkilöllisyyden todistaminen tai tunnistautuminen katketa pitkäksi aikaa tilanteessa, jossa laitetta ei voikaan erinäisistä syistä enää käyttää ja täten esim. toimeentulo, asuminen tai terveydentila tai terveyden hoitaminen vaarantua?

Tarkastellessa ratkaisuehdotusta digitaalisen henkilöllisyyden todentamista viranomaisen myöntämän USB-tikun avulla, täytyy yhtä lailla muistaa fyysisen ulottuvuuden haavoittuvuus: asunnottomalla tai muutoin epäsäännöllistä elämää viettävällä ihmisellä on erityinen riski sille, että väline hukkuu. Kustannusten näkökulmasta täytyy miettiä, ettei sen hinta ole liian suuri vähävaraiselle -ja että sen hankinnasta koituvat kustannukset tulisivat huomioitavaksi välttämättömänä menona toimeentulotukea myönnettäessä (Laki toimeentulotuesta 2015/815 §7).

3) Kommentit arviomuistion sisältämästä oikeudellisesta arviosta

Muistio nosti esiin yksilön mahdollisuuksista osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Tämän kaiken siirtyessä yhä vahvemmin digitaaliseen ympäristöön, tulee julkisen vallan kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten varmistetaan tästä jokaisen kansalaisen oikeudesta digitaalisissa ympäristöissä? Digitaaliset palvelut ovat osa viranomaistoimintaa ja niihin pääseminen tulee mahdollistaa jokaiselle. Kun tarkastellaan digitaalisen tunnistautumisen välineitä, tulee tulevaisuudessa tarkastella lainsäädäntöä myös sosiaaliturvan kehittämisen näkökulmasta: Mikä on yksilölle välttämätöntä, jotta hän kykenee hoitamaan asiointiaan oikea-aikaisesti ja tarpeitaan vastaavasti. Yhteiskunnallista jakautumista ei saa lisätä jättämällä erityisryhmiä palveluiden ulkopuolelle siksi, ettei heillä ole varaa liittyä osaksi digitaalista yhteiskuntaa.

Lisäksi erityisesti tulee huomioida hyvän hallinnon mukaisesti ymmärrettävän ja selkeän kielen asema: helppokäyttöisyys ja selkokielen käyttö on onnistuneen asioinnin näkökulmasta erittäin tärkeää. Palveluiden saavutettavuudesta ja esteettömyydestä tulee muutoinkin huolehtia: Esteettömyysdirektiiviin päätavoitteena on toimintarajoitteisten henkilöiden täysimääräinen ja tehokas osallistuminen. Päihteitä käyttävillä on suuria toimintarajoitteita. Perustuslain 14 §:n 4 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

4) Muut kommentit

Me toimijat, jotka työskentelemme heikoimmassa asemassa olevien ihmisten kanssa, haluamme myös nostaa esiin, että muistiossa on useammassa kohdassa viitattu erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten erityisiin tarpeisiin digitaalisen palveluihin tunnistautuessa. Korostamme lisäksi, että tuen tarpeet määrittyvät koettujen asioinnin haasteiden - ei iän kontekstista. Vaikka usein nostetaan asioinnin vaikeuksien näkökulmasta esiin ikäänntyneet, kokevat asunnottomuustausaiset ja työikäiset samoja ongelmia asiointissaan. Keskeisenä tarpeena on selkeys, ymmärrettävä kieli ja helppokäyttöisyys - sekä riittävä tuen ja opastuksen tarjonta, niin käyttöön otettaessa kuin jatkossakin.

Helsingissä 30.4.2021

Tätä lausuntoa ovat olleet kommentoimassa yhteistyössä

Sininauhaliitto, Digiosallisuutta asunnottomille -hanke

Tukikohta Ry

Kriminaalihuollon tukisäätiö, päihteen monitoimitila Raittila

Helsingfors Gästhem r.f - Helsingin Vieraskoti